

گزارشی کوتاه از کتابخانه مدرسه آیت‌الله العظمی گلپایگانی

عبدالرسول یعقوبی

اشاره

هدف از معرفی اجمالی این‌گونه مراکز در حوزه علمیه قم، آشنائی طلاب علاقه‌مند به مباحث تاریخ معاصر با کتابخانه‌ها و مراکزی که منابع مورد نظر را در اختیار دارند، و نیز سهولت در مراجعه به این مراکز جهت استفاده از منابع می‌باشد. در این شماره گزارشی کوتاه از کتابخانه مدرسه آیت‌الله العظمی گلپایگانی و همچنین فهرست برخی از کتاب‌های مورد نظر ارائه شده است.

پرتال جامع علوم انسانی

درآمد

وقتی فاصله کوتاه حرم حضرت معصومه علیها السلام تا مدرسه فیضیه و دارالشفاء را در مرکز شهر قم می‌پیمایم و با عبور از خیابان ارم، پا در صحن مدرسه آیت‌الله گلپایگانی می‌گذاریم؛ با جمعیت انبوهی از دانش‌پژوهان مشتاق مواجه می‌شویم که هر روزه جهت آموزش، پژوهش و مباحثه متون درسی به این مدرسه وارد می‌شوند. با گذر از صحن پر ازدحام مدرسه و عبور از پله‌هایی که ما را به کتابخانه آیت‌الله گلپایگانی علیه السلام هدایت می‌کند، این بار نیز با جمعیتی انبوه از طلاب مواجه می‌گردیم که آرام و بی‌صدا در سالن مطالعه کتابخانه به تحقیق و مطالعه مشغولند. بی‌تردید عوامل متعددی در بالابردن کمیت افرادی که از امکانات مکتوب یک کتابخانه استفاده می‌کنند مؤثر است. وجود این کتابخانه در مرکز یک مکان آموزشی و نزدیکی مکانی آن با مراکز پژوهشی و آموزشی دیگر، یکی از این عوامل است. کتابخانه آیت‌الله گلپایگانی به لحاظ قرار گرفتن در یک مکان آموزشی و هم‌جواری آن با مدرسه فیضیه، دارالشفاء و مسجد اعظم که

بزرگ‌ترین مجمع‌های درس خارج حوزه را تشکیل می‌دهند، قابلیت آن را برای بهره‌دهی آموزشی و پژوهشی به علاقه‌مندان بالا برده است.

هسته اصلی کتابخانه از کتاب‌های شخصی آیت‌الله العظمی گلپایگانی علیه السلام و کتاب‌های کتابخانه مدرسه امام مهدی علیه السلام تشکیل می‌شود؛ بنابراین می‌توان مؤسس اولیه کتابخانه را به برکت کتاب‌های شخصی مزبور و شخص شریف ایشان دانست. اهدا و خرید کتاب، رقم کتاب‌های چاپی و خطی، این کتابخانه را تا سال ۱۳۸۰ به ترتیب به ۷۷۸۷۲ و ۱۵۰۰۰ جلد رسانده است.

فضای کتابخانه آیت‌الله گلپایگانی به پنج بخش اصلی، شامل ۱- عمومی؛ ۲- مرجع؛ ۳- نشریه‌ها؛ ۴- امانی؛ ۵- کتابهای خطی تقسیم شده است. این بخش‌ها غیر از بخش مرجع و نشریه‌ها به صورت قفسه بسته اداره می‌گردد.

۱. بخش عمومی

این بخش در کنار بخش امانی و کتابهای خطی که همگی به صورت قفسه بسته

محققان، این امکان را فراهم می‌سازد که کتاب در خارج از کتابخانه مورد مطالعه قرار گیرد. اعضای بخش امانی در پایان اسفند ۱۳۷۶ به ۱۷۹۹۴ نفر رسید.

۴. بخش مخطوطات

مخزن بزرگی از معارف، علوم و فنون می‌باشد و دلیل محکمی است بر عظمت ذخایر فرهنگی تمدن اسلامی و تلاش علما، متفکران و هنرمندانی که با امکانات کم، آثار ارزش‌مندی از خود به یادگار گذاشته‌اند. صفحه‌های کلام الله مجید با خط کوفی و بدون نقطه و اعراب بر روی پوست از قرن دوم - سوم هجری، تفاسیر، کتب فقهی، طبی، علمی، ریاضی قرن پنجم به بعد، دست خط شهید (اول و دوم) و دیگر بزرگان اسلام، اجازه‌ها به خطوط فقها و... نمونه‌هایی از این ذخایر گران‌بها را شامل می‌شود که به زبان‌های عربی، فارسی، ترکی، اردو، اوستایی، پهلوی، کردی و گویش‌های محلی نگاشته شده است.

۵. بخش نشریه‌ها و مجله‌ها

در حال حاضر (۱۳۸۰) مشتمل بر بیش از

اداره می‌شود از مهم‌ترین بخش‌های این کتابخانه شمرده می‌شوند. در بخش عمومی، اعضای کتابخانه و کسانی که به صورت موردی، کارت موقت و اجازه استفاده از کتابخانه را دریافت می‌کنند، پس از دریافت کتاب و مطالعه آن به کتاب‌دار بازمی‌گردانند.

علاوه بر روش کتاب‌داری در این کتابخانه (قفسه بسته)، روش ابداعی در شیوه طبقه‌بندی و نیز استفاده از نرم‌افزاری که با تکیه بر این روش، طراحی و به کار گرفته شده است، دستیابی به کتاب را برای دانش پژوهان آسان کرده است.

۲. بخش خدمات مرجع

هدف از سازماندهی این بخش، تسهیل دسترسی به کتاب‌های درسی و جنبی حوزوی، ادبیات و شروح اصول و فقه است که طلاب به طور مکرر استفاده می‌کنند. این بخش به صورت قفسه باز اداره می‌شود.

۳. بخش امانی

پس از صدور کارت برای دانش پژوهان و

بیشتر این روش در کتاب «طبقه بندی علوم اسلامی» و نیز در «طرحی نو در روش کتاب داری» با نویسندگی مدیر این کتابخانه زیر چاپ می باشد.

۶. برخی ویژگی های دیگر

تاریخ تأسیس: ۱۳۶۹؛

ریاست عالی: سید جواد گلپایگانی؛

فهرست نگاری و طبقه بندی: روش

ابداعی که مختصراً توضیح داده شد؛

تعداد پرسنل کتابخانه: سیزده نفر؛

ساعت های فعالیت: ۱۲-۱۷ و ۲۰-۱۵

(پنجشنبه ها عصر تعطیل است)؛

استفاده کنندگان: طلاب و فضلا

(۵۰٪)، اساتید و پژوهشگران (۲۵٪)،

دانشجویان و دانش آموزان (۲۰٪) و افراد

عادی (۵٪)؛

ارتباط با سایر کتابخانه ها و

مؤسسه های پژوهشی: ارتباط با سازمان

فرهنگ و ارتباطات اسلامی، وزارت

بهداشت و درمان، بنیاد دائرة المعارف

اسلامی، مجمع الفکر الاسلامی، مرکز

مطالعات و تحقیقات اسلامی و دفتر

میراث مکتوب. نوع ارتباط به صورت

۴۰۰ عنوان مجله و نشریه و بیش از ۴۶۷ عنوان روزنامه وجود دارد که اکثراً به بعد از سال ۱۳۴۸ مربوط می باشند. قدیم ترین نشریه موجود در این بخش، روزنامه صور اسرافیل - پنجشنبه ۲۲ جمادی الاولی ۱۳۲۵ هـ ق، ۲۴ بهمن ماه سال ۱۲۷۶ هـ ش - می باشد. مجله یغما (از اول تا آخر) و روزنامه کاوه از دیگر نشریه های موجود در این بخش است.

آنچه در این کتابخانه جالب توجه به نظر می رسد، شیوه ابداعی است که مدیر محترم کتابخانه برای تسهیل دسترسی به منابع کتابخانه ای ارائه داده اند. این روش که محصول مطالعه های گسترده شیوه های طبقه بندی و فهرست نگاری کتاب در تاریخ اسلام و شیوه های معمول در غرب می باشد؛ بر اساس محل، کتاب، قطع و تا حد امکان موضوع طراحی شده است. کد شناسایی که نشانگر کتاب شناسی، فهرس، تلخیص کتاب، موضوع، مؤلف، مترجم و عنوان کتاب می باشد، عددی کسری است که صورت و مخرج آن حداکثر از سه رقم تجاوز نمی کند و قابلیت به کارگیری در رایانه را داراست. توضیح

مبادله کتاب می‌باشد.

قدیم‌ترین کتاب چاپی: النجاة و القانون
فی الطب، اثر ابن سینا که در سال ۱۵۹۳
میلادی در رم ایتالیا چاپ شده است؛
بزرگ‌ترین کتاب: کتاب مواقع النجوم یا
شجره علمای حدیث و اجازه با ابعاد ۵۰
در ۶۸ سانتی‌متر؛
کوچک‌ترین کتاب: کلام الله مجید با
چاپ و خط یک در دو سانتی‌متر.

آثار: آثار قلمی شامل الف) فهرست
نسخه‌های خطی؛ ب) طبقه‌بندی علوم در
تمدن اسلامی؛ ج) طرحی نو در روش
کتاب‌داری با نویسندگی ابو‌الفضل عرب
زاده و آثار رایانه‌ای، شامل فهرست موجز
نسخه‌های خطی کتابخانه به زبان فارسی و
عربی در دو دیسکت است. این کتابخانه
دستگاه آفت‌زدایی نیز دارد.

کتاب‌نامه

۱. عرب‌زاده، ابوالفضل؛ فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه عمومی حضرت آیت‌الله العظمی گلپایگانی (ره)؛ ج ۱، قم: دارالقرآن الکریم، ۱۳۷۸ ش. نشرات فرهنگی
۲. پایگاه اطلاع‌رسانی حوزه علمیه قم؛ بشیر، ۸۰، ج ۲، چ ۱، ۱۳۸۰ ش.

پرتال جامع علوم انسانی

فهرست برخی از کتاب‌های تاریخ معاصر موجود در این کتابخانه

کد کتابخانه	ناشر	تاریخ نشر	مؤلف	نام کتاب
۶۳/۶۲	جاویدان	فروردین ماه ۱۳۴۹	ایرج افشار	۱. اوراق تازه‌یاب مشروطیت و نقش تقی‌زاده
۲۰۰/۱۴۰	نو		حمید حمید	۲. مشروطیت مسجدی محراب
۲۰۰/۱۳۹	سپهر	۲۴ اسفند ۲۵۳۵	محمدباقر گورخان	۳. گوشه‌ای از رویدادهای انقلاب مشروطیت ایران
۲۱۰/۱۶۳	مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی	۱۳۷۴	عبدالحسین حائری	۴. اسناد روحانیت و مجلس (تاریخ مشروطیت به روایت اسناد کتابخانه مجلس)
۱۶۰/۱۱۷	امیرکبیر		احمد کسروی	۵. تاریخ مشروطه ایران
	کتابخانه سقراط، تهران		مهدی ملک‌زاده	۶. تاریخ انقلاب مشروطیت ایران جلد دوم
۶۳/۴۵	نوس	فروردین ۱۳۵۵	حامد الگار	۷. نقش روحانیت پیشرو در جنبش مشروطیت (دین و دولت در ایران - نقش علما: در دوره فاجاریه)
۱۱/۲۵۲	گلشای	زمستان ۱۳۵۲	باقر مؤمنی	۸. ادبیات مشروطه
۱۵۹/۲۴		تهران ۱۳۴۸	جهانگیر قائم‌مقامی	۹. نامه‌های ظهور الدوله، اسناد تاریخی وقایع مشروطه ایران

۴۳/۱۴۸			ابراهیم صفایی	۱۰. رهبران مشروطه - بیوگرافی چهارم رضا قلیخان نظام السلطنة
۶۳/۱۲۵		۱۳۲۹	پسروریز پرویزفر	۱۱. سیر حکومت مشروطه در انگلستان - دست او
۱۶۱/۱۹	نشرگفتار	تهران ۱۳۶۹	باقدر عاقل	۱۲. روزشمار تاریخ ایران (از مشروطه تا انقلاب اسلامی)
۱۵۴/۳۲۹	سازمان کتاب‌های جیبی	اسفند ۱۳۴۱	مهدی داوودی	۱۳. عین‌الدوله و رژیم مشروطه
۲۰۰/۱۴۳	چاپار شهرضا		رحیم رئیس نیا	۱۴. عزیز حاجی بیگی و جنبش مشروطه ایران
۲۰۰/۱۲۲			احمد کسروی	۱۵. مشروطه: بهترین شکل حکومت و آخرین نتیجه اندیشه نژاد آدمی است.
۸۴/۲۰۱	امیرکبیر	۱۳۵۱	گوهر مراد	۱۶. پنج نمایشنامه از انقلاب مشروطیت
۷۶/۱۱۱	کارگر		م. مرندی و دانش زاده	۱۷. انقلاب مشروطیت ایران و خیانت‌های دربار پهلوی ترجمه: جواد آذری
۱۵۹/۷۳	دانشگاه اصفهان ۱۰۱		احمد مجدالاسلام کرمانی	۱۸. تاریخ انقلاب مشروطیت ایران جلد اول: سفرنامه کلات
۱۱۵/۱۵۸	حزب جمهوری اسلامی	تسیرماه ۱۳۶۱	علی اکبر ولایتی	۱۹. سیر و تفحصی در مشروطیت و پس از آن نشریه شماره ۵۱ حزب جمهوری اسلامی ایران
۱۵۱/۱۲۰	سپهر	مهرماه ۱۳۵۷	جعفر مؤید شیرازی	۲۰. شعر فارسی از مشروطیت تا امروز

۱۸۱/۱۸۴		دی ماه ۱۳۳۲	مجلس شورای اسلامی	۲۱. قانون اساسی مشروطیت سال ۱۳۲۲
۱۵۹/۶۷	پیام تهران	۲۵۳۵	فریدون آدمیت	۲۲. فکر دموکراسی اجتماعی در نهضت مشروطیت ایران
۱۵۹/۴۸	نسب		کسربیم طاهرزاده بهباد	۲۳. قیام آذربایجان در انقلاب مشروطیت ایران (با مقدمه سید حسن تقی زاده و رضازاده شفق)
۲۰۴/۱۹۴	بهباد		محمدتقی دامغانی	۲۴. قوانین ایران قبل از مشروطیت
۱۱۵/۱۰۹	دانشگاه تهران		عبدالرحیم ذاکرحسین	۲۵. مطبوعات سیاسی ایران در عصر مشروطیت
۱۶۰/۱۱۷			نورالله دانشورعلوی	۲۶. تاریخ مشروطه ایران و جنبش وطن پرستان اصفهان و بختیاری
۲۰۰/۸۰۰	غزل	زمستان ۶۱	عباس اسکندری	۲۷. تاریخ مفصل مشروطیت ایران یا کتاب آرزو
۲۱/۱۴۹			یحیی دولت آبادی	۲۸. تاریخ معاصر یا حیات یحیی
۲۰/۱۳۵		۱۳۶۲	ترجمه: ابوالقاسم اعتصامی	۲۹. انقلاب مشروطیت ایران، انقلاب یک دیپلمات روس، حوادث ایران در سالهای ۱۹۰۵ تا ۱۹۱۱
۲۰/۱۷۲			مصطفی پروچردی	۳۰. نخستین فریادگر مشروطه در بیداد مشروطه
	اساطیر	۱۳۶۳	حبیب نعیمایی	۳۱. رجال عصر مشروطیت تجدید چاپ به کوشش ایرج افشار.